

I. VŠEOBECNÝ SNEM A JEHO MIESTO V BOHOSLUŽOBNÝCH TEXTOCH PRAVOSLÁVNEJ CIRKVI²⁶⁵

Miroslav HUMENSKÝ

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Pravoslávna Cirkev tvrdí, že všetko musí byť chápané v kontexte Biblie a Cirkvi. Každá skutočnosť zo života musí byť komentovaná v tejto súvislosti. Paralely pomáhajú správne pochopiť zmysel a význam tej ktorej perikopy Svätého Písma. Z tohto aspektu sú dôležité liturgické texty, ktoré pomáhajú čítaný text pochopiť v určitej konkrétnej situácii. Hymnografia vo východnej pravoslávnej Cirkvi je živým komentárom biblických textov.²⁶⁶

Bohoslužobné texty sú neoddeliteľnou súčasťou každej náboženskej denominácie a inak tomu nie je ani v Pravoslávnej cirkvi. Pravoslávna bohoslužobná hymnografia by sa dala rozdeliť tematicky do 3 celkov:

1. - texty, ktoré sa viažu na udalosti spojené zo životom Isusa Christa, napr. Narodenie Isusa Christa, Pascha Christova a iné,
2. - texty, ktoré sa viažu na život Presvätej Bohorodičky, napr. Narodenie Presvätej Bohorodičky, Zosnutie Presvätej Bohorodičky atď.,
3. - texty, ktoré sa viažu na život svätých Pravoslávnej cirkvi, napr. sviatok narodenia sv. Jána Krstiteľa, sviatok sv. ap. Petra a Pavla, sviatok sv. Nikolaja Myrlikijského, atď.

Každá jedna udalosť v Pravoslávnej cirkvi má svoj význam a dalo by sa povedať, že nič sa v Cirkvi nedeje náhodou, alebo symbolicky. Keďže hlavou Cirkvi je samotný Spasiteľ Isus Christos, ktorý reálne spasil človeka a neurobil to symbolicky alebo zdanlivo, tak isto sa prejavuje aj bohoslužobný život sv.

²⁶⁵ Tento článok je výsledkom riešenia grantovej úlohy č. 1/2015 VGA *Pravidlá I. všeobecného snemu (preklad a výklad)* v rámci Vedeckej grantovej agentúry Pravoslávnej cirkvi na Slovensku. Článok bol prezentovaný v rámci medzinárodnej vedeckej konferencie *Kánonické dedičstvo I. všeobecného snemu* konanej 24. novembra 2015 v Prešove.

²⁶⁶ BELEJKANIČ, I. 1995. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I.* Košice : UPJŠ, 1995.

Pravoslávia. Každý jeden sviatok nie je len akousi pamiatkou na Christa, Bohorodičku, alebo svätých, ale reálnym prežívaním udalostí a práve pravoslávna bohoslužobná hymnografia nám v tom prežívaní len napomáha.

Zvláštnu kategóriu tvoria texty ktoré sa spájajú s historickými medzníkmi v živote Cirkvi Christovej. Takýmto sviatkom je napr. nedeľa sv. Pravoslávia v 1. nedeľu Veľkého pôstu. Medzi takéto sviatky sa radí aj sviatok, ktorý je pre pravoslávnych kresťanov veľmi dôležitý a významný. Je to pamiatka svätých 318 bohonosných otcov, ktorí boli v Nicei.²⁶⁷

Narozdiel od iných sviatkov, ktoré majú presne stanovená dátum, tento sviatok je pohyblivý a odvíja sa od dátumu Paschy Christovej. Presný dátum tohto sviatku je siedma nedeľa po Pasche.²⁶⁸

Dôvod sviatkovania pamiatky 1. vš. snemu nachádzame v samotných textoch, konkrétne *сѣна҃жарїѣ* - synaxár, v ktorom čítame: „Въ то́йже де́нь, въ неѣ́лю се́дмѹ по па́сцѣ, ѣ́же въ нѣ́кѣн пѣ́рвыѣ собо́рѣ праздне́мъ три́ста ѡ́смина́десѣти бѣ́гѡснѣхъ ѡ́тѣцъ, вни́и ра́ди си́цевѣа: Поне́же бо гдѣ́ на́шъ ѡ́нъ хрѣ́то́съ, въ плѣ́ть ѡ́блѣ́и́а, ѣ́юже по на́мъ смѡ́трѣ́нїе всѣ́ не́зрече́ннѡ дѣ́йстви́а, ѡ́ ко ѡ́тѣ́комѹ па́ки въ́иде прѣ́толѹ, хотѣ́ще пока́зати сѣ́и, ѡ́акъ ко́нѣ́тннѡ сѣ́нъ бѣ́иѣ бы́сть чело́вѣ́къ, ѡ́ сове́ршенныѣ чело́вѣ́къ возне́се́а бѣ́, ѡ́ сѣ́де ѡ́деснѹ́ вели́чествїа на вы́сокихъ, собо́рѣ сѣ́и сѣ́бѣхъ ѡ́цъ та́кѡ ѣ́го проповѣ́да, ѡ́ исповѣ́да ѣ́динобо́жїа, ѡ́ ѣ́диночѣ́стїа ѡ́цѹ́.“²⁶⁹

V Alexandrii, veľmi vzdelaný rétor, kňaz Ários, ktorý bol učeníkom Lukiána, začal v cirkevných kruhoch rozširovať myšlienku, že Syn Boží, nie je syn podľa prirodzenosti, ale iba podľa blahodate, je stvorený, aj keď vyšší a existujúci pred ostatnými, ale nie jednej prirodzenosti s Bohom. Hovoril, že u Boha je Slovo a Premúdrosť, no nie ako rozdielne osoby, ale ako vlastnosti alebo schopnosti, podobné rozumu a vôli ľudskej duše. V plnosti popieral Svätú Trojicu, a jeho herézu, podľa slov biskupa Arsenia, môžeme považovať za pokračovateľku saveliánskej a monarchiánskej herézy.²⁷⁰

²⁶⁷ Позрі Трї́ѡ́дѣ Цѣ́тнѣ́а. Киев : Митропо́лія УПЦ, 2011.

²⁶⁸ Позрі Трї́ѡ́дѣ Цѣ́тнѣ́а. Киев : Митропо́лія УПЦ, 2011.

²⁶⁹ Позрі Трї́ѡ́дѣ Цѣ́тнѣ́а. Киев : Митропо́лія УПЦ, 2011.

²⁷⁰ Позрі ТАЛБЕРГ, Н. 2008. *История христианской церкви*. Москва : Сретенский монастырь, 2008.

Ários sa opieral o učenie Origena. Origenes Boha Otca nazýval Samobohom, Bohom od samého Seba a Syna Božieho, ako toho, ktorý pochádza od Otca- druhý Boh. O nerovnosti osôb Svätej Trojice sa Origenes nevyjadroval, a o jednopodstatnosti učil, tak, že Syn sa bezpočiatčne rodí z podstaty Boha.²⁷¹

Ários tvrdil, že ak Otec rodil Syna, Narodený má počiatok bytia, a to znamená, že bolo obdobie, kedy Syna nebolo, a že Syn sa rodí v čase, a nie vo večnosti. Popri tom, slovo *rodený* považoval Ários za nevhodné vo vzťahu k Božstvu. Za správnejšie považoval používať výraz *Syn pochádza z vôle Otca*, nie z podstaty. Takýmto spôsobom je Syn stvorenstvo Otca, ale pritom prvé, dokonalé a cez Neho Otec stvoril svet. Ako stvorenstvo, On nie je rovný Otcovi a nemá s Ním ani rovnakú podstatu, a ako stvorenie sa podriaďuje zákonom ohraničenosti.²⁷²

Proti týmto tvrdeniam stoja aj samotné texty večerne: „Нѣ́ чре́ва роди́ла є́сѣ прѣ́жде денни́цы, ѿ о́цѣ́ безмѣ́ренъ прѣ́жде вѣ́къ: ѿ́це ѿ́ рѣ́и тѣ́арь тѣ́, а не бѣ́ сла́внѣ́тъ, дѣ́рзостѣ́ю смѣ́шѣ́а тѣ́ зѣ́ндѣ́телѣ́ тѣ́аремъ безѣ́мнѣ́ /Narodil si sa z útroby pred rannou hviezdou, od Otca a bez matky pred všetkými vekmi, lebo Ários ako stvorenie, a nie ako Boha Ťa oslavuje, drzosťou, Teba Stvoriteľa, pripočítal k stvoreniam nerozumne./“

Podľa cirkevnej tradície Ária zbavil kňazskej hodnosti sv. Peter Alexandrijský, o ktorom sa takisto dozvedáme zo slov synaxára: „Сѣ́а о́убѣ́ ѿ́рѣ́а хѣ́лаца, вели́кѣ́и пѣ́трѣ́ ѿ́ свѣ́щенства є́го ѿ́дѣ́летъ, хѣ́та ѿ́акѣ́ младе́нца на сѣ́бѣ́мъ жѣ́ртвенни́цѣ́ вѣ́дѣ́въ, въ раздрѣ́ннѣ́ ѿ́блечѣ́на рѣ́зѣ́ ѿ́ глаго́люща, ѿ́акѣ́ ѿ́рѣ́а раздрѣ́и.“²⁷³

Túto udalosť potvrdzujú opäť bohoslužobné texty večerne v ktorých sa uvádza: „кто́ твою́ сѣ́бе рѣ́зѣ́ раздрѣ́; ѿ́рѣ́и, ты́ рѣ́клѣ́ є́сѣ́, ѿ́же тѣ́рѣ́цы прѣ́сѣ́че є́диночѣ́стное нача́ло въ раздѣ́лѣ́нїѣ́.“²⁷⁴

²⁷¹ Pozri СМЕРНОВ, Е. 2007. *История христианской церкви*. Москва : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2013.

²⁷² Pozri СМЕРНОВ, Е. 2007. *История христианской церкви*. Москва : Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 2013.

²⁷³ Pozri Трѣ́и ѿ́дѣ́ ѿ́ вѣ́тѣ́нїѣ́. Киев : Митрополия УПЦ, 2011.

²⁷⁴ Pozri Трѣ́и ѿ́дѣ́ ѿ́ вѣ́тѣ́нїѣ́. Киев : Митрополия УПЦ, 2011.

Kvôli tomuto učeniu, ktoré bolo v plnosti v rozpore s pravoslávnyim učením o Trojičnosti Boha bol zvolaný snem v roku 325. Snem nikdy nezvolával biskup jednej z miestnych cirkví, ale bol to cisár, v tomto prípade to bol cisár Konštantín I. Samotný cisár však samotnému snemu nepredsedal, ale bol to jeden z biskupov.

Bohoslužobné texty nám hovoria aj o samotnom čase a mieste konania všeobecného snemu, „СОБО́РЪ ЖЕ СЕ́Н БЫ́СТЬ ПРИ КΩΝΣΤΑΝΤΙΝѢ ВЕЛИЦѢМЪ ЦАРѢ, ВЪ ДВАДЕСѦТОМЪ ЛѢТѢ ЦА́РСТВА СГ҃У, ГОНѢНІЮ ПРЕСТАВШѢ. СЕ́Н ВЪ РИ́МѢ ПРѢЖДЕ ѠБЛАДА́ШЕ, ПОТѢ́МЪ ЖЕ ꙗ́ ВЕСЕЛА́ВНЫИ КΩΝΣΤΑΝΤІ́НЪ ГРА́ДЪ СЕБѢ ТΕΖΟΝΜΕΝΉΤЪ СОЗДА́ВЪ. РЪ ЛѢ́ТО Ѡ СОЗДА́НІА МІ́РА ПА́ТЬ ТЫ́СЯЦЪ ѠСМЬСО́УТЪ ТРИ́ДЕСѦТЪ ѠСМО́Е, ІА́ЖЕ НА ЖРѢ́А НАЧА́ША ГЛАГО́ЛАТИ.“

Na 1. všeobecnom sneme bolo prítomných 318 otcov. Mená všetkých nám známe nie sú, ale poznáme niektorých, ktorí boli v opozícii oproti Áriovi. Bohoslužobné texty spomínajú mená, ako sú, sv. Silvester, pápež rímsky, sv. Alexander Alexandrijský, sv. Atanáz Veľký, Evstafios Antiochijský a Makários Jeruzalemský, Ozeáš Kordobský, Pafnutios vyznávač, sv. Nikolaj Myr-Lykijský sv. Spiridon Trimifuntský. Na samotnom sneme, okrem odsúdenia Áriovej herézy, bol prijatý jednotný dátum sviatkovania sv. Paschy a bolo prijatých 20 kánonov. Nakoľko každá miestna cirkev mala v užívaní svoj Symbol viery, na 1. vš. sneme bol prijatý jeden Symbol viery, ktorý končil „ДО СЖЕ, ꙗ́ ВЪ ДХ҃А СГ҃АГО ГЛА: СЖЕ ПОСЕМЪ, ВТО́РЫИ ꙗ́ПО́ЛНИ СОБО́РЪ.“ Poznáme aj pomer a počet biskupov, ktorí boli na sneme 232, ostatných klirikov (kňazov, diakonov a mníchov) bolo 86.

Veľmi cenným faktom ohľadom Ária je aj správa o jeho smrti. Ários, napriek všetkým odsúdeniam, mal byť opäť prijatý do lona sv. Cirkvi a stať sa jej plnohodnotným členom, no na ceste ku chrámu, sa Áriovi počas toalety roztrhli všetky vnútornosti a tak bola Cirkev zachránená od záhudy, v podobe Áriovej herézy. Práve preto bohoslužobné texty Pravoslávnej cirkvi, porovnávajú Judáša s Áriom, pretože aj Judášovi sa roztrhli vnútornosti, po tom ako sa obesil. Podobne aj Judáš aj Ários zradili Christa a tak ako, Ários roztrhol jednotu medzi osobami sv. Trojice, tak sa aj Áriovi pretrhli jeho vnútornosti.

Vďaka meditácii otcov, liturgickej hymnografii, ikone, svedomiu dogmatiky a kánonu tvoria všetky tieto zásadné elementy Tradície vo svojej podstate dynamický svet, živú sféru odrazu slova začleneného v samotnom

Slove ako Jeho živé nástupníctvo, ako Jeho Telo pochádzajúce z istého prameňa vnuknutia. Nejde tu o hľadanie odpovedí v archíve minulosti. V skutočnosti ide o siahnutie do jasného prameňa Tradície. Ide o prisvojenie si veľkého svedectva Cirkvi. Ide o rozvinutie inštinktu pravoslavia, ktorý nasmerováva naše kroky v rámci consensus patrum a apostolicum Cirkvi (v súlade s výpoveďami otcov Cirkvi a apoštolskou vlastnosťou Cirkvi). Musí to tak byť, až do momentu, kedy si uvedomíme, že cez formulácie Cirkvi, cez všetky elementy Tradície sám Christos vysvetľuje svoje vlastné slová.²⁷⁵

Bohoslužobné texty Pravoslávnej cirkvi sú veľkou studňou poznania pre každého jedného veriaceho. Okrem toho, že privádzajú ľudské bytie bližšie k Bohu, sú aj obrovskou didaktickou pomôckou. V pravoslávnej hymnografii nachádzame veľké množstvo faktografických údajov, v prípade na 1. vš. snem, ide o miesto a čas konania snemu, priebeh snemu, osoby prítomné na sneme, kánony a pravidlá prijaté na sneme a nakoniec aj samotný pozemský koniec Ária.

Pravoslávna hymnografia viažúca sa na 1. vš. snem je len tou pomyselnou „špičkou ľadovca“, ktorá nám je známa, nakoľko s týmito textami sa v rámci Triode kvetnej stretávame na bohoslužbách. No mnohé iné texty, ktoré sú rovnako bohaté sú pre nás neznáme a je len na nás, aby sme veľké bohatstvo pravoslávnej hymnografie odkrývali.

Zoznam bibliografických odkazov

- BELEJKANIČ, I. 1995. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. Košice : UPJŠ. 220s. ISBN 80-7097-314-5.
- БРИЛЛИАНТОВ, А. И. 2013. *Лекции по истории древней церкви*. Санкт-Петербург : Издательство Олега Абышко, 2013. 464s. ISBN 978-5-9900890-3-7.
- СМИРНОВ, Е. 2007. *История христианской церкви*. Москва : Свято-Троицкая Сергиева Лавра. 726s. ISBN 975-5-90-3102-02-0
- ТАЛЬБЕРГ, Н. 2008. *История христианской церкви*. Москва : Сретенский монастырь. ISBN 978-5-7533-0164-2.
- Трї́ωдь Цѣ́тнѣ́а. Киев : Митрополия УПЦ, 2011.

²⁷⁵ Pozri BELEJKANIČ, I. 1995. *Pravoslávne dogmatické bohoslovie I*. Košice : UPJŠ, 1995.

1st ECUMENICAL COUNCIL AND ITS PLACE IN LITURGICAL TEXTS OF ORTHODOX CHURCH

Miroslav HUMENSKÝ, doctorand, Orthodox Theological Faculty, University of Prešov in Prešov, Masarykova 15, 08001 Prešov, Slovakia, miroslav.humensky@smail.unipo.sk, tel. 0517724729

Abstract

Theology of Saints Fathers was always related with orthopraxis. Liturgical texts absorb the purest theology which were formulated on ecumenical councils and confirmed via life of whole Church and church communion. Pronto 1st ecumenical council where Saints Fathers expressed true about Saint Trinity by which Church lives from the beginning, confirm it. These formulations whole Church thereafter confirmed with her life in her praxis which meant integration of these historical and theological facts into liturgical texts of particular worships.

Keywords

Theology, worship, liturgy, council, Holy Fathers